

## Inger Højbjerg: Bybefolkningen i Tranquebar i begyndelsen af 1700-tallet

*Interessen for fremmede kulturer og deres møde med en dominerende europæisk kolonimagt har artiklens forfatter, historikeren Inger Højbjerg, fået fra mange års ophold i udlandet. Emnet er her Tranquebar by i den nuværende delstat Tamil Nadu, hvor danskerne opholdt sig i 225 år.*

Rejsen til østen kaldes en afdeling på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Der hænger et fint farvelagt perspektiv over Tranquebar by med Dannebrog vajende fra kastellet og det nordre fæstningsværk. Signaturen øverst indeholder en oversigt over navne på fæstningsværkerne, malabariske pagoder og enkelte af byens andre bygninger. Hverken kunstneren eller hvilket tidspunkt tegningen stammer fra afsløres.

Byen indenfor murene har et netværk af lige gader, hvor små og store huse, næsten alle med rødt tegltag, ser meget danske ud. Kun nogle enkelte fremmedartede bygninger får en til at tvivle på, om byen ligger i Danmark. Næsten alle byens gader har danske navne, såsom Kongensgade, Nørregade, Købmagergade o.lign. Men Basaren, Nickensgade og Settigaden understreger det fremmede, det eksotiske ved byen. Der er ingen mennesker i byen, kun nogle skibe på havet udenfor byen giver perspektivet liv. Alligevel virker byen ikke forladt,

man fornemmer den er befolket, men får ingen antydning af med hvem og hvor mange.

Den befæstede by ligger i det sydøstlige Indien, på Coromandelkysten i det, der i dag er delstaten Tamil Nadu.

Vi ved også på hvilket tidspunkt, i byens historie, at den så sådan ud, nemlig i slutningen af 1690'erne.

Vi tror også, vi kender tegneren, da der findes et tilsvarende koloreret bykort på Det Kgl. Biblioteks Kortsamling, signeret af Premierløjtnant Daa Trellund i 1733<sup>1</sup>. Prospektet på Kronborg må være forlæg til dette.

Men hvorfor der er et gab på næsten 35 år imellem den aftegnede by og det udarbejdede perspektiv, er endnu ikke helt klarlagt<sup>2</sup>.

Hidtil har vi ikke kendt meget til Tranquebar by i ovennævnte periode, hverken hvor mange, der boede i byen, hvem de var, hvilke erhverv, der fandtes i byen og hvorledes dens erhvervs- og socialtopografi så ud<sup>3</sup>. Det, der primært har været behandlet før, er handelen og de udsendte danskere. Begge emner er beskrevet af Gunnar Olsen og Kamma Struwe i Vore gamle Tropekolonier (bd. 5 og 6) samt af Ole Feldbæk i Politikens Danmarks Historie: Kolonierne i Asien og Afrika.



Kronborgs "Trellundskort": Tranquebar by, som den så ud i slutningen af 1690'erne. Dette prospekt er forlæg til "Trellundskortet" udført i Danmark 1733. (Handels- og Søfartsmuseet). *Kronborg's "Trellund map" showing the town of Trankebar as it looked at the end of the 1690's. This prospect is the model for the "Trellund map" which was drawn in Denmark in 1733. (Danish Maritime Museum).*

Jeg skal i denne artikel forsøge at befolke byen, og dermed finde svar på ovennævnte spørgsmål.

#### *Tranquebar og Danmark*

Perspektivet viser Tranquebar by, som den så ud lige før år 1700. På det tidspunkt havde Tranquebar med by og opland været dansk handelsstøttepunkt i næsten 80 år. Hele området var på størrelse med Fanø. Det var primært et landbrugsområde med et par mindre byer, hvor befolkningen levede af agerbrug, kvægdrift, fiskeri og handel. Tranquebar by ude ved kysten var handels- og søfartsby, og hovedsæde for den danske handels administration og garnison i hele områdets 225-årige danske periode.

At Danmark havde et så fjerntliggende handelsstøttepunkt, skyldtes Christian IV, der i 1616 oprettede det Dansk Ostindiske Handelskompagni efter nederlandsk mønster. I begyndelsen af 1600-tallet havde 2 nyetablerede handelskompagnier, det engelske East India Company og det nederlandske Vereenigten Oostindische Compagnie, sendt ekspeditioner til Ostindien, for der at hente de i Europa så efterspurgte varer. Det nederlandske kompagni opnåede hurtigt betydelig økonomisk succes, hvilket Christian IV ønskede at kopiere i dansk regi.

Kompagniet sendte i november 1618 en ekspedition til Indien. 2 år efter nåede den kongeriget Tanjore, som i begyndelsen af 1600-tallet var regeret af en Nayak, udpeget af herskeren Vijayanar, hvis rige Nayak'en i 1620 frigjorde sig fra. Admiral Ove Gjedde, ekspeditionens leder, erhvervede af Nayak'en i 1620 et mindre landområde omkring en lille handelsby ude mod kysten, hvor både område og by blev kaldt Tranquebar. Der etablerede han handelsstøttepunktet, som mellem 1620 og 1777 blev administreret af danske handelskompagnier med hovedkontor i København. 1777 blev administrationen overtaget af den danske konge, indtil området i 1845 blev solgt til den engelske koloniadministration. Staten Tanjore var i 1799 blevet indlemmet i det britiske kolonivælde, kongefamilien fra Tanjore blev da sat på pension og uddøde i 1855, 10 år efter englændernes køb af Tranquebar.

Det bærende grundlag for danskernes tilstedeværelse i Indien var handel med varer fra sydøstasien og fjernøsten. Peber, som groede på Malabarkysten og Sumatra, nelliker og muskat fra Molukkerne, kanel fra Ceylon, porcelæn og silke fra Kina og fine bomuldsstoffer fra Coromandel og Gujarat.

Tranquebar var centrum for den såkaldte indenrigshandel. Varer, der ikke kunne skaffes i Indien, blev indkøbt andre steder og fragtet til Tranquebar. Der blev de opmagasineret eller direkte afskibet til København, hvor de blev solgt på auktion.

Efterspørgslen varierede i de 225 år, og dermed også de varer, der blev produceret eller handlet i Tranquebar.

Byen Tranquebar, hvis østlige grænse var strandkanten ud mod det indiske hav, var stedet, hvor den danske fæstning Dansborg blev bygget. Herfra blev området administreret og handelen dirigeret, og her slog danskerne sig ned, når de kom til Tranquebar i kompagniets eller kronens tjeneste.

#### *Tranquebar by i begyndelsen af 1700-tallet*

Tranquebar var, da danskerne ankom, en gammel handels- og søfartsby, hvis bygrænse var markeret med glatslebne sten.

Byens størrelse og fysiske udstrækning på den tid er ukendt. I løbet af århundredet udviklede Tranquebar sig til en befæstet by med en indisk bydel, hvori lå et adskilt kvarter for muhamedanerne, og en europæisk bydel. Flertallet af byens befolkning var indere og hinduer, et mindre antal var muslimer, og desuden fandtes en lille katolsk menighed, hvis tilhængere fortrinsvis kom fra indoeuropæerne.

Det er først i begyndelsen af 1700-tallet vi hører om folketællinger i Tranquebar.

Den tidligste stammer fra 1702 og er kun kendt fra et referat i en rapport fra 1727<sup>4</sup>.

Den næste rapport blev udarbejdet i 1730, da den nyudnævnte guvernør Diderich Mühlenport anmodede guvernementet om at udfærdige en rapport, der skulle indeholde en beskrivelse af stedets indbyggere, både europæere og indere, lutherske og katolske, deres huse, gårde og hytter, den tilstand, bygningerne befandt sig i, hvilket håndværk, der fandtes og hvad folk ernærede sig ved.

Opgaven blev udført i løbet af 10 dage og afleveret juleaften 1730. Samtidig blev

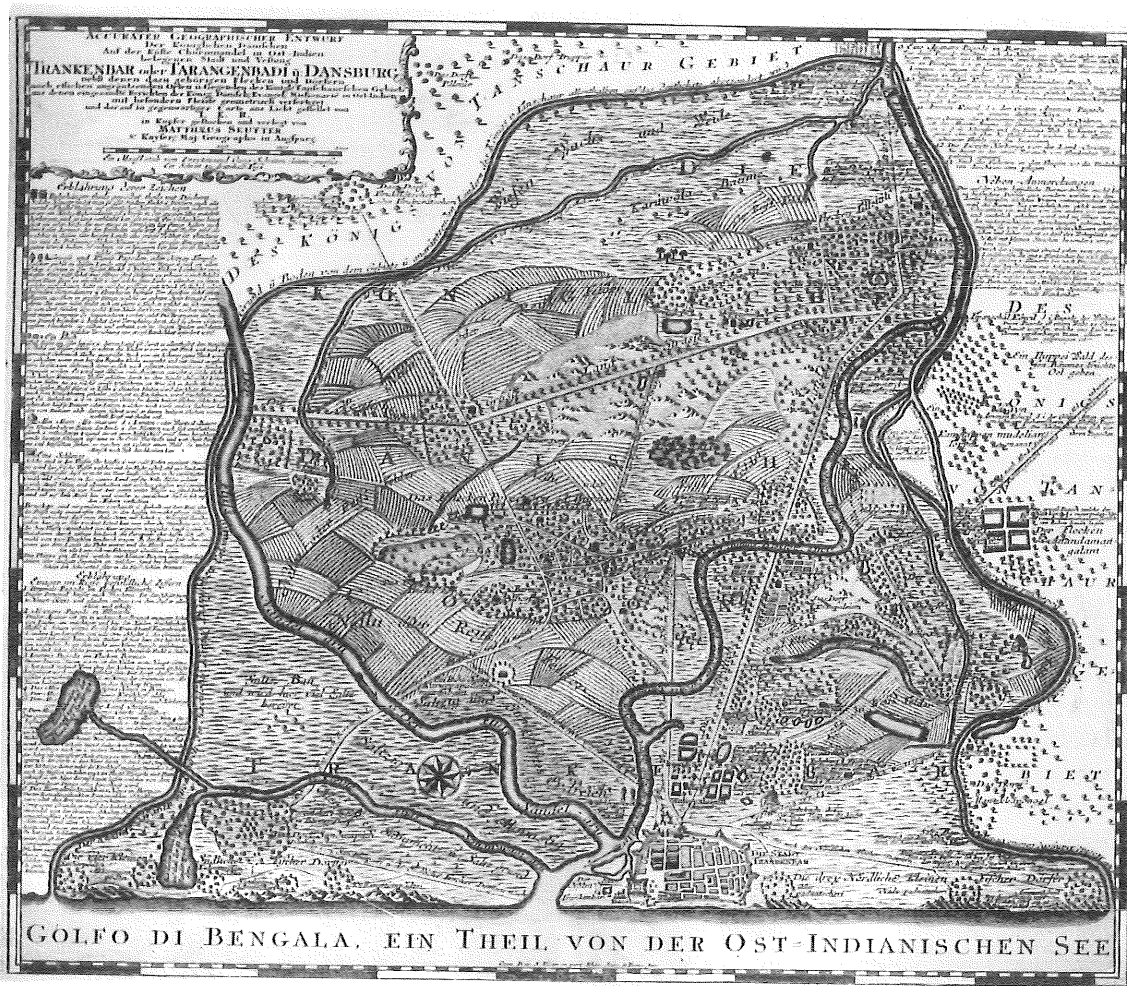
der udarbejdet en statistik over 3144 huse med et ukendt antal indiske beboere i kolonien, delt op på byen Tranquebar og 9 andre bebyggelser i området<sup>5</sup>.

Rapporten er i 2 dele. Den ene indeholder en liste på 178 matrikler, bebygget med 184 huse, med en beskrivelse af, hvilke materialer de var bygget af, hvor mange værelser de rummede, og hvilken tilstand bygningerne var i. 10 huse var ubeboede, resten var beboede. Ud for hvert beboet hus var anført eet navn, samt vedkommendes erhverv og religiøse tilhørsforhold.

Den anden del af rapporten indeholder en opsummering af 2416 bygninger i områdets 9 landsbyer samt 544 huse i Tranquebar by. Her var 507 ren beboelse, 37 var forretninger/boliger. Husene var delt op i kategorier i forhold til byggematerialerne. Beboerne var registreret ud for husene efter en blanding af etnisk - religiøst - kaste - og erhvervsforhold.

Der er ingen tal på beboerne i hvert hus, der er ingen tal på indbyggerne, hverken i Tranquebar by eller i landsbyerne.

Husbeskrivelsen fortæller os noget om de økonomiske skel i byen, blandt de erhvervs- og befolkningsgrupper, der beboede husene, ud fra den betragtning at velhavende folk boede i solidt byggede huse, og fattige boede i primitive hytter. Det er en meget forenklet konstatering, men det er stort set, hvad rapportens husbeskrivelse kan bruges til. Det er først når den sammenstilles med det kendskab, vi har til byens topografi, at velstand og fattigdom kan fortælle noget om byens næringsliv.



Seutterkortet: Tranquebars område ca. 1730. Foruden byen Tranquebar ude ved kysten lå landsbyerne Tillali og Poriar inde i landet omgivet af rismarker. Kortet er udarbejdet efter missionærernes tegning og trykt i Frederik V's atlas, bd. 48. (Handels- og Søfartsmuseet).

The Seutter map showing the Trankebar region in about 1730. As well as the town of Trankebar itself out on the coast there were the inland villages of Tillali and Poriar surrounded by paddy fields. The map was drawn up on the basis of the missionaries' drawing and printed in Frederik V's atlas, vol. 48. (Danish Maritime Museum).

### *Byens gader ifølge 1730-rapporten*

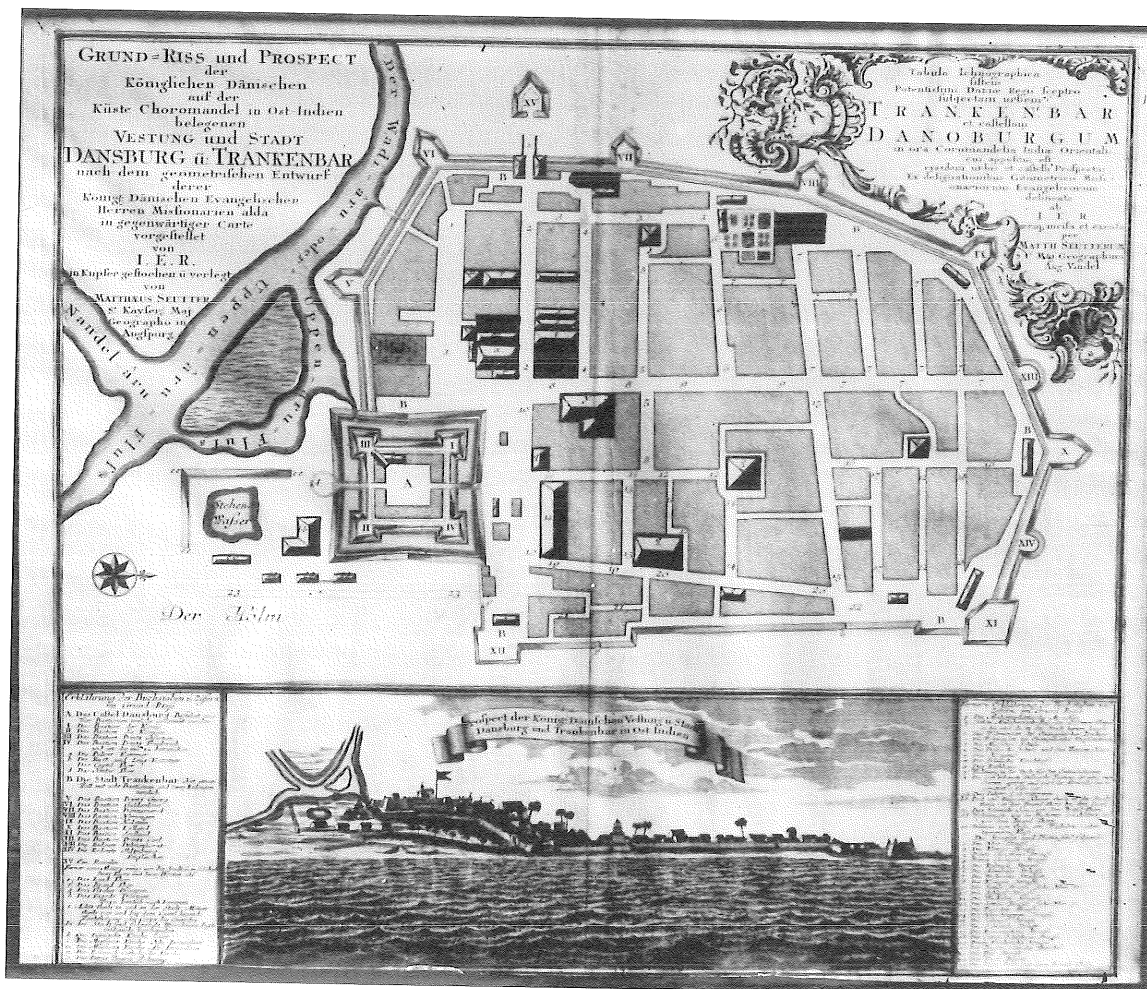
Byens topografi kan delvist udledes af dens gadenavne.

I rapportens 1. del beskrives husene, som de lå i gaderne, først mod nord, derefter mod syd. De første 11 gader har danske navne, der alle virker bekendte. Det er Slotsgade, Kongensgade, Prins Jørgensgade, Calneyensgade, Prins Frederiksgade, Pilestræde, Nygade, Smutstræde, Prins Christiansgade, Admiralsgade og Gyldenløvs-gade, som var listens gade nr. 12. Fortsættelsen af rapporten læses som citeret: "13 NOTA! Siden eÿ vides nogen visse nafne paa de gader hvor efterfølgende waaninger ligger, saa har jeg til videre efterretning herom bemærket stederne omtrent hvor samme er beliggende, nemlig:" Sic.

Og den beskrivelse var for lokalkendte. Husenes beliggenhed var ikke beskrevet i forhold til de 4 verdenshjørner. Det var beskrevet, hvordan de lå i forhold til bygninger og bymurens fæstningsværker, noget som en lokalkendt kunne genkende, men som det for os i dag ikke er muligt at tegne ind på et kort. Det var huse ved Klingeborg (en af bastionerne opkaldt efter en tidligere direktør i kompagniet), huse bag den portugisiske kirke, som lå lige nord for landporten, og andre huse ved Vestre Vold og ved fæstningsværket Oldenborg, hvis beliggenhed, der er tvivl om. Her lå hus nr. 178, rapportens sidste. Bagest i rapporten er der en statistisk opgørelse over indholdet, og der kommer en forklaring på de manglende gadenavne: Efter Gyldenløvs-gade står "NB: fölgende gade nafne vides vel er ei saaledes som deres nafn gives hvor-

Seutters bykort: Tranquebars by, som missionærene tegnede den i 1730. Gadenavnene i den indiske bydel er: 7. De muslimske gader. 9. og 12. Settiergaden, navnet på kassen, hvorfra lærredshandlerne kom. 13. Pagodegaden. 15. Sellingergaden. 16. Smedegaden. 18. Lærredsmalergaden. 22. Fiskebasaren... Størsteparten af missionærene var tyske, og al kommunikation mellem dem og Halle foregik på tysk. De sendte skitser af by og land hjem sammen med missionens indberetninger. Prospektet med signaturer er trykt i Frederik V's atlas, bd. 48. (Handels- og Søfartsmuseet). *Seutter's map of the town. The town of Trankebar as drawn by the missionaries in 1730. The street names in the Indian part of the town are as follows: 7. The Muslim streets. 9. and 12. Settiergaden, the name of the caste which the canvas dealers belonged to. 13. Pagodegaden. 15. Sellingergaden. 16. Smedegaden (Blacksmith St.). 18. Lærredsmalergaden (Canvas Painter St.). 22. The Fish Bazaar... The majority of the missionaries were German and all communication between them and Halle was conducted in German. They sent home sketches of the town and the surrounding country together with the mission reports. The prospect with the signs was printed in Frederik V's atlas, vol. 48. (Danish Maritime Museum).*

for nærmere oplysning der om ydmygst bedes og des formedelst kun for ad notam saa vit antages" sic. De følgende gader er: Ved Vestre Vold, den såkaldte Endeløs (det var byens længste gade med 62 huse!), Pagodegaden (på Trellelundkortet er det Settigaden), Malabarkanten (det må være bydelen mod stranden), ved Naikens huse (på Trellelundkortet: Nickensgade) og Tranqvaret (bolværket ved stranden på nordmuren). Disse 6 navne der var betegnelser for kendte lokaliteter i den nordlige del af byen, men som man - guvernementet - åbenbart ikke var tilfreds med, og nu her i rapporten anmoder om at få nye navne til. Rapporten, som den nye guvernør havde bestilt, skulle videre til København, enten



til kronen, som havde overtaget kolonien efter Ostindisk Kompagnis konkurs, eller til hovedkontoret i det nye Asiatiske Kompagni, som skulle overtage Tranquebar fra kronen, når den nye oktroj var underskrevet. Dvs. de nye gadenavne skulle komme fra København.

Det er muligt, at guvernementet havde udarbejdet en skitse over byen, som kun

blev vedlagt den originale rapport, og ikke kopien, som vi er i besiddelse af. Den originale rapport kan være gået tabt under den lange sørejse til Europa. Men der er ingen steder refereret til en skitse, og den findes ikke i arkivalierne. Jeg har heller ikke kunnet spore svarbrevet til rapporten<sup>6</sup>.

### *Trellundkortet*

I 1733 kommer den første tegning over byen Tranquebar, hvor alle byens gader er navngivet, det såkaldte Trellundkort, udført af premierløjtnant Daa Trellund. Løjtnanten havde aldrig været i Tranquebar, men har formentlig udarbejdet perspektivet over byen efter en blyantskalke, som i dag findes på Frederiksborg Slot<sup>7</sup>. Kalken/Trellundkortet er blevet dateret ud fra bygningerne, gadenavnene er der ingen oprindelse på. Hvis man ser på kalkens håndskrevne gadenavne, er skriften ikke den, der blev brugt ved 1600-tallets slutning. Den er fra en senere periode, og kan sagtens være tilføjet efter Trellundkortets færdiggørelse.

På Trellunds tegning bærer størsteparten af byens gader gode danske navne. 45 ialt. 11 gadenavne i og omkring den europæiske bydel genkendes fra 1730 rapporten. Af de resterende 34 gader har ca. 1/3 også navne, som er typiske for danske byer, som f.eks. Købmagergade, Vestergade, Nørregade, Vimmelskaftet, Lavendelstræde og Vandkunsten. Knap 2/3 af navnene ligner en beskrivelse af den funktion gaden havde som Sluse-, Ceremoni-, Pilgrims-, Tolder- og Hvilegade, eller af det erhverv, der dominerede gaden med Basaren, Veksels- og Settigade (opkaldt efter Settikasten, hvorfra lærredskræmmerne kom), samt en geografisk beliggenhed, f.eks. Sardin- og Strandstræde.

Om man fordelte den europæiske og indiske bosættelse i Tranquebar by i forhold til Trellundkortets gadenavne, burde 2/5 af gaderne være europæisk befolkede og 3/5 indisk befolkede. I virkeligheden boe-

de der både Europæere og Indoeuropæere i det europæiske kvarter, som i antal udgjorde mindre end 1/4 af byens gader.

Når byen på Trellunds kort har navngivne gader, hvorfor figurerer de så ikke i rapporten fra 1730? Og hvorfor efterlyser stadsbudget i samme rapport gadenavne til byens nordlige del, der fortrinsvis beboes af indere. Det ser ikke ud til, at Trellund har haft rapporten i hånden, f.eks. mangler hans tegning missionærernes huse i Kongsgade. Den danske menighedskirke, Zionskirken, indviet 1701, samt missionens nye kirke fra 1718, Jerusalemskirken, er heller ikke med.

Men selv uden at have set rapporten, kendte man i København Tranquebars byplan i grove træk, det europæiske kvarters gadenavne, og enkelte andre navne på gader i den indiske bydel. Tilsyneladende har den for os ukendte kunde til Trellundperspektivet gerne villet have gode danske navne på flere af byens gader. Derfor er så hele byens gadenet blevet forsynet med danske navne, der dels var kendte, dels var nye.

Forklaringen på, hvorfor Trellund i 1733 skulle tegne et bykort af Tranquebar, hænger formentlig sammen med stiftelsen af et nyt kompagni, der havde brug for ny dansk bemanning af handelskolonien. Derfor må det fine kolorerede perspektiv anses for at være et stykke bestilt "propaganda" til Asiatic Kompagni stiftet 1732.

### *Seutterplanen*

Asiatisk Kompagni og Trellund var ikke de eneste, der interesserede sig for byen Tranquebars kortlægning i den periode. Missio-



nærerne i kolonien udarbejdede også omkring 1730 en plan over byen, som de sendte til Europa, hvor den blev trykt af den tyske kartograf Mathæus Seutter i 1740'erne<sup>8</sup>.

Missionærernes byplan har en anden tilgangsvinkel til byens topografi. Planen viser byen indenfor muren, med snorlige gader, og de offentlige bygninger er markeret i de farvelagte felter mellem gaderne. Men kortets 22 gadenavne afviger en del fra dem på Trellundkortet. Nygade, Kongensgade, Prins Christiansgade, Prins Jørgensgade, Calneiensgade, en del af Dronningensgade, Prins Frederiksgade samt Basaren eller Markedet er ens på begge kort. Det er gaderne i og omkring det europæiske kvarter. Men så hører ligheden op. Missionærerne kalder gaderne ved moskeen for "die Mohrsche Strassen", dem, der hos Trellund hed Hvilestræde, Købmagergade, Munkestræde, Vestergade og Nørregade. En del af gadenavnene i byens nordøstkvarter bærer præg af beboernes erhverv. Det var "die Cattun-Schilder-Strasse, die Schmiede-Strasse, die Sellinger-Strasse" og "der Fisch Bazar".

Missionærerne kendte byen og dens befolkning godt. Deres første kirke lå i den indiske bydel ved basaren. De færdedes dagligt blandt byens indiske befolkning. Deres byplan var i virkeligheden en udlægning af byens socialtopografi i grove træk. Den viser hvilke forskellige etniske, religiøse og erhvervsmæssige enheder, der boede i byen og hvor. Missionærerne kendte de danske navne på gaderne i det europæiske kvarter, og de lokale navne på gaderne i den indiske bydel. Jeg mener derfor missionærernes byplan over Tranque-

bar omkring 1730, er et mere realistisk billede af byens topografi end den Trellundkortet viser, hvilket er medvirkende til at bedømme sidstnævnte som et stykke PR anno 1733.

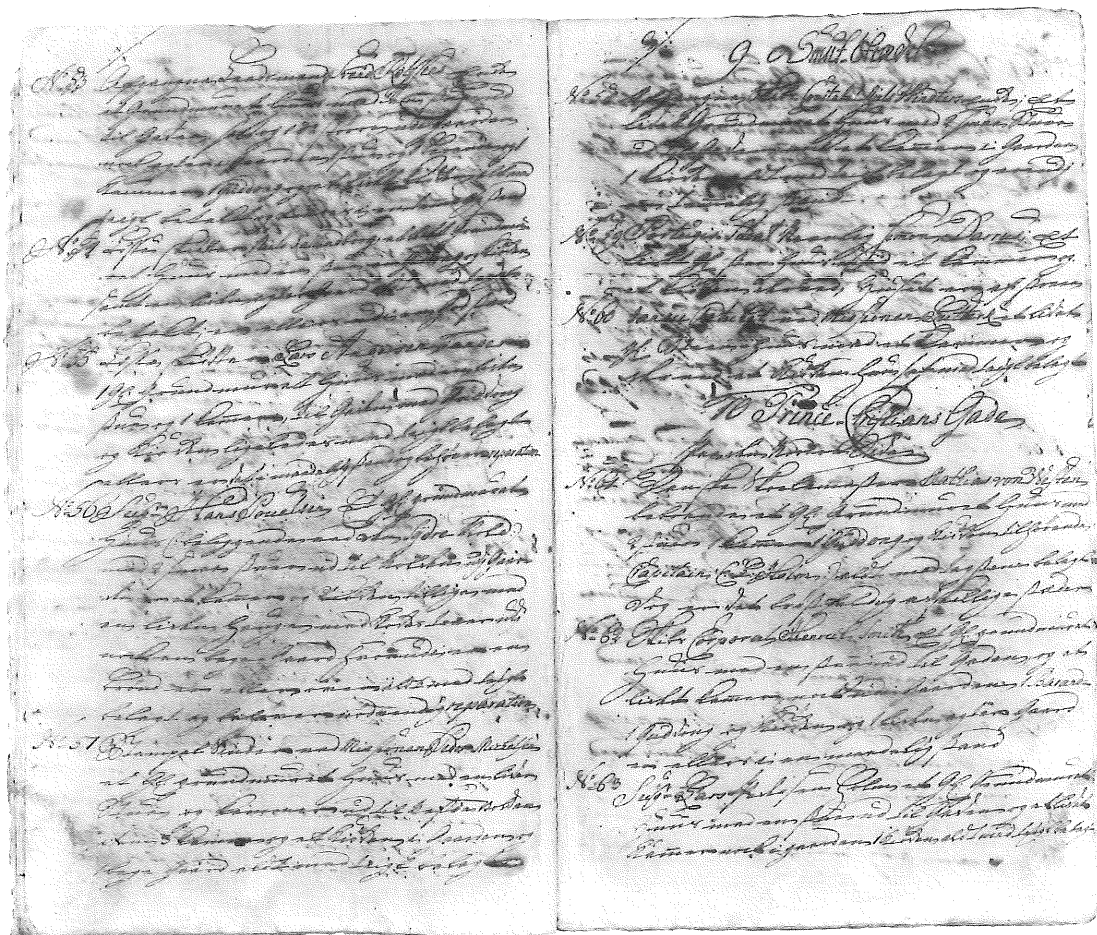
#### *Byens huse*

I Tranquebar by var der 728 huse, hvoraf 94 lå i den europæiske bydel, 634 i den indiske del. Og så ejede de malabarske indvånere 25 magasiner.

Husene er i 1730-rapporten registreret efter hvilke materialer, de var bygget af. Der var grundmurede huse, der var stenhuse, der var ler- og halmhytter. I rapportens 1. del er husene beskrevet mere detaljeret. Det var primært europæernes huse, der blev beskrevet med antal værelser, en eller 2 etager, med eller uden veranda. Nogle havde gårdsplads eller ekstra småhuse ud mod havesiden og der er også bemærkninger om bygningernes tilstand. De mindre huse, beboet af indoeuropæiske og kristne indere, blev kun kort beskrevet efter bygningsmaterialet og antal af rum. Husene i rapportens 2. del er kun registreret efter byggematerialet, og hvilken erhvervsgruppe, der boede i/ejede dem. De lå alle i den indiske bydel.

De 74 (11%) af byens huse, der var grundmurede og forsynet med tegltag, lå i det europæiske kvarter. Det var byens bedst byggede boliger. Alle, på 2 nær, var beboet af europæere.

402 (55%) af husene i byen var bygget af sten, havde tegltag, men var ikke grundmurede. 90% af dem lå i den indiske bydel, og var beboet af indere. De 47 stenhuse i det europæiske kvarter, lå i kvarterets yderga-



Uddrag af "rapporten" fra 1730. Husene og deres beboere var registrerede, som de lå i gaderne, først på den nordre side, dernæst på den søndre side. Hus nr. 53 fandtes i Nygades søndre side. Rapportens nu mørnede blade smuldrer ved berøring, og blæksyren er ætset gennem papiret. Men moderne fototeknik har gjort det muligt at læse rapporten og tyde skriften på begge sider. (Foto: Rigsarkivet).

Extract from the 1730 "report". The houses and their occupants were registered as they were situated in the streets, first the north side and then the south side of the street. House no. 53 was situated on the south side of Nygade. The new crumbling pages of the report disintegrate on touch and the ink acid has eaten through the paper. However, modern photo techniques have made it possible to read the report and to make out the writing on both sides. (Photo: The Danish National Archives).

Inhabitants	Hindu		Moor		Christians		Pagoda		Moss		Other		Total	
	Number	Value	Number	Value	Number	Value	Number	Value	Number	Value	Number	Value	Number	Value
Indians	125		7	21	3	1	174	25						
Muslims	57						19							
Christians	77						7							
Pagodas	6													
Moss	13		4	21										
Other	17													
Total	372		11	42	3	1	193	25						
Sum	455		27	82	13	10	571	25						

Uddrag af "rapporten" fra 1730. Denne side viser opgørelsen over byens indbyggere og deres boliger, opdelt efter byggematerialer. Byens hinduer havde 12 pagoder at vælge imellem, mens morerne, dvs. muslimerne måtte deles om en moske. (Foto: Rigsarkivet). *Extract from the 1730 "report". This page shows a list of the town's inhabitants and their dwellings, divided up according to building materials. The town's Hindus had 12 pagodas to choose from, while the Moors, i.e. the Muslims, had to share one mosque. (Photo: The Danish National Archives).*

der, og var for en stor dels vedkommende beboet af indoeuropæere.

90 (12%) af byens boliger var lerklinede huse/jordhytter med halm- eller stentag. De fandtes, med 2 undtagelser i Admiralsgade, kun i den indiske bydel. De var beboet af indoeuropæere, kristne indere og hinduer.

Byens 125 primitive halmhytter, udgjorde 17% af den samlede boligmasse. 2/3 af dem var store, dvs. havde mere end eet rum, resten var små og bestod kun af eet værelse. De lå alle i den indiske bydel, beboet af indere.

Hvad de 37 butikker i byen var bygget af, er ikke registreret. Ej heller deres beliggenhed. Men det udelukker ikke, at der allerede da lå nogle få butikker i det europæiske kvarter, udlejet til indere, som solgte varer primært til europæerne, sådan som tilfældet var i slutningen af århundredet. Da modtog guvernementet en afgift fra indiske forretningsfolk, som lejede 13 butikskalder i Prins Christiansgade overfor Permaal pagoden<sup>9</sup>.

Hvorvidt butikkerne også fungerede som bolig for indehaveren, kan diskuteres. Men det mener jeg, de må have været. Det var almindeligt, man boede i baglokalet. Derved kunne man også passe på varelageret.

Vi kender ikke værdien af husene, men der er ingen tvivl om, at de små halmhytter var de billigste, det var her byens fattigste folk boede. Stenhusene, der havde tegtag, var den indiske bydels bedst byggede boliger. Inderne havde åbenbart ikke tradition for at grundmure deres huse, det var en europæisk skik. Det gjorde naturligvis også

husene mere kostbare at bygge. De grundmurede var alle beboet af europæere.

Men sammenligner vi den indiske bybefolknings boligstandard med den, befolkningen havde i Tillali, områdets største bebyggelse, ser vi, at i Tranquebar var over halvdelen af indernes huse bygget af sten, hvorimod kun 17% af Tillalis boliger var stenhuse. I Tranquebar var 17% af boligerne primitive halmhytter, i Tillali bestod 80% af boligmassen af halmhytter.

At byboernes boligstandard var meget bedre end den i landsbyerne indikerer, at Tranquebars indiske bybefolkning var økonomisk bedre stillet end dens landsmænd i resten af kolonien.

#### *Europæernes huse*

Beskrivelsen af de europæiske huse giver os et indblik i, hvordan boligstandarden var for europæerne i Tranquebar. Det, der havde interesse i København, var bygningernes tilstand og størrelse. Hvorvidt de var nye eller gamle, havde ingen betydning. Kun eet hus, overbogholder Pancks i Kongensgade, får vi årstal på. Det var fra 1720 og i god stand. Det var ikke tilfældet med alle husene. Nogle trængte til reparation, andre var forfaldne.

Der er ingen mål på matriklernes grundareal eller husenes. Vi må nøjes med antal af værelser som måleangivelse for husene. De var ikke store, 4-5 rum var den størrelse 80% af dem havde. 15% havde 6-10 værelser. 3 huse i Kongensgade var usædvanligt store, 10-13 værelser. Det var missionærernes, og størrelsen hang sammen med, at husene også fungerede som skoler for de små indiske disciple ved missionen. Hvor

mange 2-etages huse, der var i byen, ved vi ikke, kun at der blandt europæernes huse var 20%, der var opført med en 2. sal.

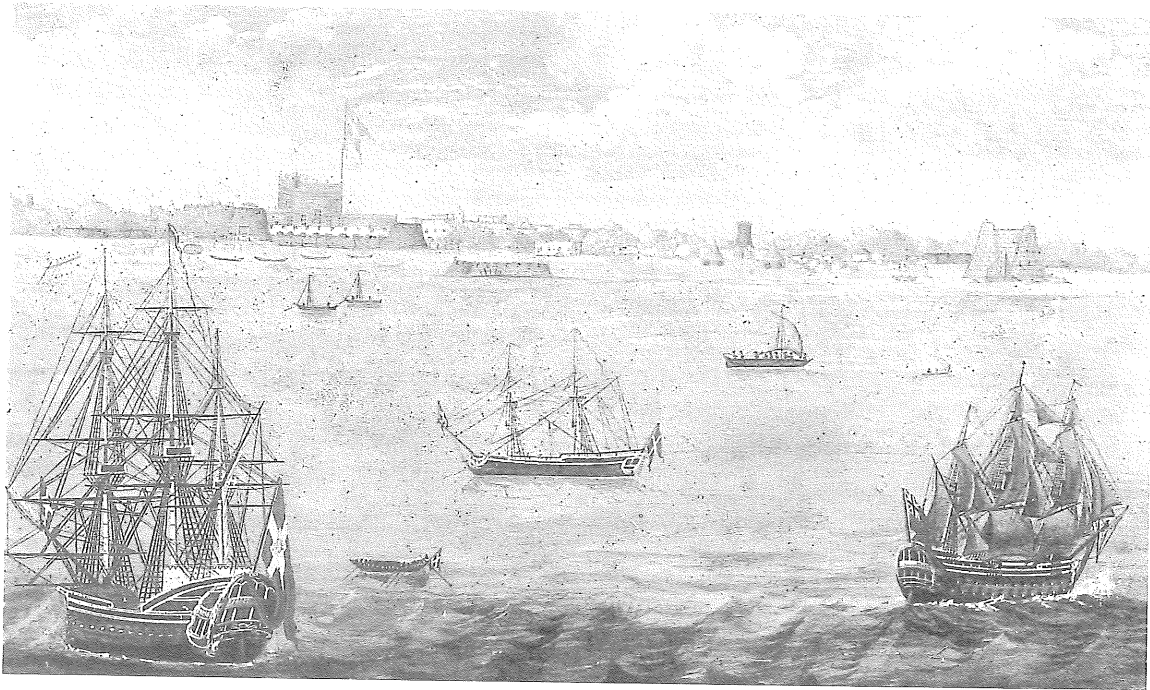
Næsten alle husene i de europæiske gader var bygget med en have eller gård bagved, med plads til kreaturer, høns og en brønd. Sidebygningerne kunne rumme ekstra kamre, et køkken, brændeskur eller en eller fire "guddonger" også kaldet "godown".

Med undtagelse af missionærernes huse finder vi sådanne "guddonger" ved de fleste af europæernes boliger. Det var forråds-kamre, lagerrum ved husene, ofte bygget som udhuse i haven, hvor der opbevares fødevarer samt øl, vin og spiritus, sejlet dertil fra Europa. Disse importerede drikkevarer stod i høj kurs i Tranquebar og blev omhyggeligt talt op og vurderet ved dødsfald. I arkiverne findes flere eksempler på dødsboer, hvor indholdet i "godowner" er registreret. Præsten i Tranquebar Frideric Hatten døde 1755 og efterlod i den ene "godown" bl.a. 34 flasker øl, 31 flasker Capt. madeiravin, 4 flasker god madeira, og 1 bojang med sukker<sup>10</sup>.

Inderne havde ingen "guddonger" ved deres huse. Det, at have et forråds-kammer, var en europæisk luksus. Kun de fremmede købte forsyninger fra Europa, og skulle have opbevaringsmuligheden for varerne, så de kunne have tilstrækkelig med lager, indtil næste skib ville bringe nye forsyninger.

#### *Byens Pakhuse*

De 25 magasiner på bygningslisten var større lagerrum, hvor ris og eksportvarer kunne opbevares, og skal ikke forveksles med de private husholdningers forråds-



En ukendt kunstner har tegnet Tranquebar by fra redden. Det syn mødte enhver rejsende, der ankom til byen med skib. ca. 1750. (Handels- og Søfartsmuseet). *An unknown artist has drawn Trankebar seen from the roads. This was the sight which met every traveller arriving at the town by ship around 1750. (Danish Maritime Museum).*

kamre. Disse 25 pakhuse var ejet af indiske købmænd. Kompagniet havde også et stort antal magasiner rundt om i byen.

Magasiner og pakhuse var uundværlige bygninger i Tranquebar. Det er nogle af de bygninger, der er registrerede på Trellundkortet, de figurerer i mange af de bygningsrapporter, guvernementet sendte hjem til hovedkontoret og blev senere beskatnings-

objekter. Uden pakhuse ingen handel, uden magasiner til opbevaring af ris, ingen sikkerhed for forsyning af fødevarer til byens indbyggere. Ris blev også brugt som betaling af sold til garnisonens soldater, da ris var den vigtigste næringskilde for den indiske befolkning.

#### *Bybefolkningen*

Hvor mange, der boede i Tranquebar by, er der ingen tal på.

Hvis man skal dømme efter antallet af huse, var området største bebyggelse Tirlali med 761 huse. Tranquebar by var den næststørste på området med 728 huse, og Poriar den 3. største med 596 huse.

Det tal, vi har på områdets indbyggere, stammer fra den tidligere omtalte folketælling i 1702, som er refereret i en rapport fra 1727. Da boede der 13.604 indere i kolonien, heraf var de 6.047, dvs. 44%, at finde i Tranquebar by og omliggende forstæder. Nu er der 28 år imellem de to tællinger, så det er et spørgsmål, hvorvidt resultatet fra den ene tælling, kan overføres og afprøves på den anden med et brugbart resultat. Men jeg prøver alligevel. I 1730 lå der i Tranquebar by og de samme omliggende landsbyer 1.210 huse, altså 38% af områdets huse. De omliggende landsbyer i 1702 var Wadi, som i 1730 talte 62 hytter, Welepaleiam 361 havde huse/hytter og Tranquebars fiskerby med 59 hytter – tilsammen 482 boliger – hvilket er 40% af de ovennævnte 1.210 huse. De resterende 60% huse lå i 1730 i byen. Antager jeg, at befolkningstætheden i landsbyerne og i Tranquebar var ens og den samme på de 2 forskellige tidspunkter, så ville det svare til, ca. 60% af 6.047 indbyggere i 1702 boede i Tranquebar by, altså 3.600 byboere, dvs. ca. 26% af koloniens samlede indbyggerantal. I 1730 lå 23% af koloniens huse i Tranquebar by, så konkluderet efter ovennævnte beregningsmetode, må antallet af indbyggere have været ca. 3.100 det år. Jeg kan nu fordele indbyggerantallet på de 6 nationale/etniske/religiøse enheder i byen, efter det antal huse, hver enhed beboer. Om beboelsestætheden var den samme i alle byens 718 beboede huse, ville der i de 52 danske huse bo 217 personer (7%), i de 19 andre europæiske huse: 93 personer (3%) og i de 42 indoeuropæiske boliger findes 186 personer (6%). Antallet af europæere med

selvstændig bolig, bliver efter denne metode lidt for højt, da de ikke boede så tæt som inderne. Når det beregnede antal af europæere i byen nok alligevel er for lavt, skyldes det, statistikken ikke tager højde for det ukendte antal europæiske soldater, primært danskere, som boede i barakkerne på Dansborg. Denne mangel gør sig gældende m.h.t. antallet af den indiske bybefolkning, da de indiske soldater ved garnisjonen heller ikke var talt med. De var indkvarterede i barakker, bygget tæt ved murens fæstningsværker. Nogle af dem var kristne, hvilket har indflydelse på det beregnede antal af 279 kristne indere i 71 huse (9%), da netop den gruppe leverede forholdsmæssigt mange soldater til garnisjonen.

Byens største befolkningsgruppe var de 1.984 hinduer, der tilhørte en kaste. De udgjorde 64% af bybefolkningen og boede i 464 huse. I de 80 muslimske huse boede 341 muhamedanere (11% af indbyggerne).

#### *Bybefolkningens erhverv*

Byens økonomiske grundlag var handelen, både den oversøiske og den lokale, søtransporten og en del småindustri.

Vi har bedst kendskab til de af byens erhvervsaktiviteter, der havde interesse for kompagniet. Det drejede sig først og fremmest om produktion af de varer, kompagniet kunne eksportere, om tilstedeværelsen af de håndværkere, der var nødvendige for at kompagniets handel og transport kunne fungere samt om de indere, der skulle samarbejde med europæerne.

I begyndelsen af 1700-tallet fabrikeredes

lærredsstoffer i Tranquebar, der dels eksporteredes til Europa, dels ved salg i Sydøstasien finansierede opkøbet af krydderier og andre varer til det europæiske marked. Forarbejdning af bomuld og vævningen af stofferne foregik primært ude i landsbyerne, dekoreringsen af stofferne derimod, fandt sted i byen. Jo flere væveri i kolonien jo bedre kontrol med stofproduktionen. Var der behov for et større antal stofruller end dem, der kunne væves på området, ville der også være brug for lokale købmænd, lærredskræmmere, til at opkøbe stoffer i naboområderne.

For at få skibene repareret ved ankomsten eller afrejsen, var det vigtigt, at der fandtes kvalificerede tømrere, smede og kalfatre, samt folk, der kunne reparere tovværk og sejl. Der skulle også være ledige hænder, når skibene skulle losses og lastes, samt et antal sellinger, de små lokale fartøjer, der kunne fragte mand og gods til og fra skibene, når de lå opankret ude på reden.

Det var naturligt, at kompagniet også interesserede sig for vedligehold af dets bygninger. Var der håndværkere til at reparere kastellet og fæstningsværkerne? Hvor mange butikker lå i byens basarer? Det er spørgsmål som disse, rapporten svarer på.

#### *Bybefolkningens levevilkår*

Men vigtigst af alt var måske forsyningen af de daglige fornødenheder. Vand, først og fremmest. Drikkevand var et problem, hvilket europæerne forsøgte at løse med importerede alkoholiske drikke, suppleret med den lokale risbrændevin. Ganske vist lå byen tæt ved Upparnaflodens udløb,

men dens vand blev fortrinsvis benyttet til tøjvask. Inde i byen fandtes en del brønde, men selv om vand ikke var nogen mangelvare, når der ses bort fra enkelte tørkeperioder, var det sundhedsfarligt at drikke.

Forsyningen af fødevarer, derimod, var både god og rigelig.

Byens markedsplads lå ikke langt fra Dansborg. Der handlede inderne hver dag med friske produkter fra omegnen. Frugter, vildfugle, æg, nødder, og olie. Også forarbejdede brugsgenstande såsom kobber- og messingvarer, bomuld- og silkestoffer, sko, guld- og kobbermønter m.m. kunne købes der. På fisketorvet i den nordlige bydel, lige ud mod stranden, solgtes friske og tørrede fisk. Havets produkter kom fra nogle små fiskerlandsbyer nord for byen. Der boede kun 2 fiskere i selve byen. At markedet var åbent dagligt, skyldtes ikke blot, at klimaet fordrede dagfriske varer, men også, at byen betjente et udefra kommende publikum. I de omkringliggende landsbyer var der ingen markeder, ingen handel og kun ringe pengeøkonomi, man producerede fødevarer og nyttegenstande til eget forbrug. Udført arbejde blev ofte aflønnet med naturalier, og kun overskudsproduktionen kunne afhændes på et nærliggende marked.

#### *Bybefolkningen*

Byens indbyggere kan opdeles i enheder, afhængig af deres nationalitet, etniske eller religiøse forhold. Den inddeling, de danske sekretærer i Kompagniet har foretaget i rapporternes hjem, vil jeg følge i nedenævnte afsnit, hvor hver gruppe beskrives særskilt.

### *Danskerne*

I 1730 var der maksimalt 250 danske i byen. De boede i de grundmurede huse i det europæiske kvarter, på et areal, der svarede til ca. 1/4 af byens samlede areal. Bydelen med de brede gader var et rent beboelseskvarter. Alt hvad det europæiske hushold skulle bruge af lokale produkter, skulle hentes i den indiske bydel.

Stort set alle erhvervsaktive danskere var ansatte ved kompagniet, hvis guvernør også var koloniens øverste myndighed. Det 3 mand store sekrete råd varetog både handel og administration, opgaver, der beskæftigede 15 danske ansatte, plus et ukendt antal indere.

Al kommunikation foregik på dansk, så kun dansksprogede personer kunne bestride de poster, der havde med regnskab og korrespondance at gøre.

Guvernementet skulle administrere kolonien, udlicitere monopoler og sørge for ro og orden. Guvernøren og rådet skulle varetage kompagniets handel, sørge for opkøb af varer og forsyninger til ekspeditionernes returladninger, samt reparationer af skibene og deres udstyr. Kvaliteten på varer og vedligehold skulle helst være i top, og omkostningerne forbundet dermed så lave som muligt.

På garnisonen og skibene var beskæftiget 26 danske mænd. Kompagniet havde et par mindre fartøjer, der blev benyttet til den indenrigshandel, der var nødvendig for at bringe varer til Tranquebar, inden næste ekspedition skulle retur til København.

Desuden fandtes en dansk sognepræst, en organist og en skolelærer, samt 2, der

var ansatte ved missionen. Flertallet af disse udstationerede havde familien med.

9 huse var beboet af danske kvinder, hvoraf 7 var enker. Ofte foretrak en enke at blive boende i Tranquebar, da enkepensionen strakte længere der end hjemme i Danmark. Desuden skulle hun selv betale for hjemrejsen, også for de eventuelle børn, og det var en bekostelig affære, som de færreste enker havde midler til. Størsteparten af garnisonens knapt 100 soldater var også danske, men vi kender ikke det nøjagtige antal, da danskerne der ikke blev registreret særskilt. Vi har kun kendskab til de soldater, der havde selvstændigt hushold i byen.

Garnisonens mandskab kom ud ombord på de danske handelsskibe. Soldaterne havde bundet sig for et vist antal år, og skulle - om de havde overlevet sejladsen ud og opholdet i troperne - efter kontraktens udløb returnere med først givne skibslejlighed. Men dødsfald, sygdom og rømning betød, at der ofte manglede europæiske soldater ved garnisonen. Så selv de soldater, der ønskede at vende tilbage, fik ikke altid permission til hjemrejsen. De måtte vente til næste handelsekspedition skulle afgå.

### *Andre europæere*

Foruden danskerne, levede der i byen en blanding af folk fra andre forskellige europæiske nationer.

Flertallet af de andre europæere var soldater ved garnisonen.

Ved missionen var 5 europæere ansatte, de 4 var tyske missionærer udsendt fra Halle. Den protestantiske missionsstation var i



1706, med den danske konges velsignelse, blevet etableret af tyske missionærer. Kort efter ankomsten havde de bygget et lille kapel, Old Jerusalem. Det lå nær havet i den nordøstlige del af byen blandt de fattigste hinduer. Nu i 1730 bestod missionsstationen af Ny Jerusalemkirken, med adresse i Kongensgade, skråt over for den danske menighedskirke Zionskirken, samt skoler og eget trykkeri.

Der boede også 5 enlige europæiske kvinder i det europæiske kvarter, hvoraf de 3 levede af en enkepension.

#### *Indoeuropæerne*

En lille befolkningsgruppe blev i byen betegnet som "portugis", ved danskernes ankomst. Det var efterkommerne af de blandede ægteskaber mellem indiske kvinder og europæiske mænd, primært portugisere. De dannede kernen i byens lille katolske menighed.

Nu i 1730 blev indoeuropæerne registreret under 3 forskellige kategorier: 16 "portugis", 37 katolikker og 24 uden nogen betegnelse andet end et navn. De udgjorde 6% af byens indbyggere, og skal ikke forveksles med de kristne indere.

1/3 af mændene var ansat ved garnisonen, et lignende antal havde et for os ukendt erhverv. Blandt kvinderne, som udgjorde næsten halvdelen af husoverhovederne, var over 50% enker. Det har jeg ingen forklaring på. Det er i det hele taget ikke meget, vi hører om indoeuropæerne i denne periode. 4 kvinder levede af at brænde risvin og 2 var daglejere. En var jordemoder, en anden tjente til det daglige brød ved at sy tøj for andre.

#### *Den indiske bybefolkning*

Inderne udgjorde 84% af byens indbyggere. Flertallet af dem var hinduer, medlemmer af byens 22-25 forskellige kaster. Det satte sit præg på byen og især dens erhvervsliv. For at kunne forstå forskellen mellem kasterne og de andre befolkningsgrupper, er det nødvendigt med en kort introduktion til kastevæsenet i 1700-tallet<sup>11</sup>.

#### *Kasterne*

Kastevæsenet i Indien er et komplekst socialt fænomen, som er vanskeligt at definere. Da flertallet af den indiske befolkning tilhører en kaste, og også gjorde det i dansk-tiden, blev kasterne, deres indbyrdes samspil, deres modsætningsforhold og til tider voldsomme stridigheder en hverdagsbegivenhed for danskerne i Tranquebar.

Ofte nævnes kasterne i beretningerne hjem i forbindelse med deres erhverv eller den uro, deres stridigheder forvoldte.

Kastesystemet er hierakisk opbygget i samfundsklasser, hvortil indplaceringen er medfødt. Braminerne er kasten hævet over alle andre kaster, og Paria, de urene, er den nederste kaste i systemet. Man indgår normalt ægteskab inden for samme kaste.

En af de vigtigste karakteristika ved kastesystemer på den tid, var, at en kaste normalt associeredes med eet erhverv. Forsøg på ændringer i det mønster skabte problemer. Det stive kastesystem gav i sig selv ikke mulighed for social mobilitet. Men de fremmedes tilstedeværelse bevirkede at der opstod en forskydning i det traditionelle erhvervsliv. Nogle af jobbene hos europæerne var økonomisk set ret givtige, og dem ønskede byens dominerende kaste at

besætte med sine medlemmer. Vovede nogen fra en lavere kaste at få ansættelse i et sådant job, ja så opstod uroen straks. Danskerne lærte hurtigt, at det ikke var klogt at blande sig i de interne stridigheder i Tranquebar eller forsøge at udøve dansk juridiktion. Det ville have voldt endnu større vanskeligheder end dem, vi kan læse om i arkiverne. Kasterne udøvede stort set selvjustits, det var kun, når en person uden for kastesystemet var involveret, sagen skulle afgøres i Sorteretten, retten for Tranquebars indiske befolkning. Og det kunne være nok så problematisk for de danske embedsmænd, der fungerede som dommere.

64% af byens indbyggere var hinduer, der tilhørte en kaste. De boede i den indiske bydel i stenhuse, i jordhuse og i halmhytter. Det var blandt dem, folkene fandtes, der klargjorde lærredsstofferne til eksport, det var dem, der kunne præstere de håndværk, som kompagniet ville have kendskab til via rapporten. I 71 huse, boede der "pintadorer", stofmalere, der dekorerede lærredsstoffer til eksport. Formentlig var det små værksteder, hvor indtil flere stofmalere havde beskæftigelse. I andre boede et par "vaskere", dvs. folk, der vaskede stofferne, inden de skulle rulles, banks og glattes. Sidstnævnte blev udført af en enkelt "battiqueslager", der sikkert havde flere hjælpere. Men stofrullerne skulle beskyttes mod beskadigelse under transporten. De blev pakket i groft materiale, vævet af jutefibre. Den proces foregik i 14 huse med "gunnivævere", som væverne af emballagen blev kaldt. Når tøjerne var klar til eksport, kunne de opmagasineres i byens pakhuse, indtil næste skibstransport afgik.

### *Kristne indere*

Den katolske menighed og missionen havde næsten lige mange tilhængere blandt inderne. De udgjorde tilsammen 9% af byens indbyggere. Den katolske menighed eksisterede i byen da danskerne ankom. Nu var den centreret omkring den katolske kirke ude ved landporten mod vest.

1/3 af de kristne husoverhoveder var kvinder. Næsten halvdelen af mændene var soldater, 5 var vagtfolk, 4 var håndværkere og 8 lutheranere var ansatte ved missionen. 1/3 af kvinderne var enker, 1/3 tjente til livets ophold som risvinsbrændere, resten var tjenestepiger og daglejere.

Det er tydeligt, at kristne indere fortrinsvis arbejdede for europæerne. I 1719 indgik missionen og kompagniet en overenskomst vedrørende de kristne indere. Ifølge den skulle missionens folk foretrækkes, når kompagniet skulle ansætte folk som dubasher (en kombineret tolk og mellemhandler), soldater eller vagtmænd. Missionær Gründler, fra hvis rapporter vi kender aftalen, anså den for meget betydningsfuld. Han mente, det ville forbedre situationen for de omvendte kastemedlemmer, som ofte blev udstødt af deres kaste, og dermed også fra kastens erhverv<sup>11</sup>. Vi ved ikke rigtigt, om dette problem virkeligt var så alvorligt og generelt, som beskrevet af missionærerne selv. Vi ved, også fra senere folketællinger, at de kristne indere ikke boede i særlige gader adskilt fra andre indere. De levede i det indiske kvarter med hinduinderne som naboer.

Indoeuropæernes og de kristne inderes huse var registreret på 1730-rapportens 1. del sammen med europæernes. Indoeuro-



Kongensgade, byens fornemste gade i den danske periode. Her fotograferet ca. 1900 med den danske menighedskirke, Zionskirken, th. Mange af danskerne huse står endnu i byen, men er ret så forfaldne. Foto: Knud Heiberg. (Handels- og Søfartsmuseet). *Kongensgade, the town's finest street in the Danish period. It is photographed here around 1900 with the Danish parish church, Zionskirken, on the right. Most of the Danes' houses are still standing but are very dilapidated. Photo: Knud Heiberg. (Danish Maritime Museum).*

pæerne boede tættest ved de europæiske gader, nogle i stenhuse, flest i jordhytter og færrest i primitive halmhytter. De kristne indere boede oppe ved den nordlige bymur i jord- og halmhytter, blandt andre fattige indere.

#### *Muhamedanerne*

Muslimerne var en nyere del af den indiske befolkning. De havde invaderet Tanjore fra Delhi i begyndelsen af det 14. århundrede og havde siden da været bosat i området. Selv om de ikke var en del af det indiske kastesystem, var de påvirket af dette, især erhvervsmæssigt.

Der var 80 huse beboet af muslimer. De lå oppe omkring moskeen. 77 stenhuse og 3 jordhytter. Hvilke erhverv, de havde, er ikke oplyst. Fra senere folketællinger i 1700-tallet ved vi, at de var byens skræddere, det erhverv havde de monopol på. Alle andre indbyggere i byen, der skulle have noget syet, fik dette udført af muhamedanerne. Det var stort set det eneste

erhverv, de udøvede, resten af byens håndværkere kom fra kasterne. Den eneste europæiske arbejdsplads, vi finder dem på, er som soldater ved garnisonen. Der var dog nogle få muslimer blandt byens købmænd og søfolk. Dette mønster ændrede sig ikke i resten af den danske periode, så det havde nok også været erhvervs-mønstret omkring 1730. Det har været muslimerne, der reparerede sejl eller syede nye til kompagniets skibe, når det behøvedes. Det stive kastesystem, påvirkede også erhvervs-mønstret for denne befolknings-gruppe.

Det er ikke meget vi hører til muhamedanerne.

De forblev alle tro mod deres religion, på trods af missionærernes tilstedeværelse. Ingen frafaldne sjæle her, ingen havde konverteret til kristendommen, hverken som katolikker eller protestanter.

#### *Byens erhvervstopografi*

Vi har kun et groft billede af byens erhvervsliv og dens topografi. Tranquebar var hovedsæde for den danske koloniadministration.

Kompagniets aktiviteter beskæftigede samtlige erhvervsaktive europæere og en mindre del af de erhvervsaktive indere. Byen var i 1730 områdets centrale handels- og håndværkerby. Tillali var områdets største bebyggelse, men med kun 12 butikker i basaren, kunne den ikke konkurrere med Tranquebar, der foruden 37 forretninger i basaren også havde et stort antal håndværkere i byen. De holdt til i stadens nordlige halvdel. Mod øst fandt man f.eks. smede-

nes og pintadorernes gader. Mod vest boede muhamedanerne samlet i umiddelbar nærhed af moskeen. Ikke langt derfra lå Sellingergaden. Hvor mange af de 24 sellinger, der havde eget fartøj, ved vi ikke. Skal man vurdere efter boligen, var 2/3 af søfolkene så fattige, at de nok ikke ejede et fartøj. De boede i halmhytter. Kun den 3. del, der havde stenhuse, kunne vel tænkes at have en selling.

I gaderne parallelt med havet lå basaren og fiskemarkedet.

Der var et større antal daglejere i byen. Løs arbejdskraft er mobil arbejdskraft, og i dette tilfælde billig arbejdskraft, at dømme efter deres usle boliger. Byens risvinsbrændere hørte heller ikke til blandt velhaverne. De var alle kvinder, nogle hinduer, andre indoeuropæere eller kristne indere.

I den sydlige del af den indiske bydel boede pengevekslerne og lærredskræmmerne. Deres velbyggede stenhuse, med tegltag, lå i gaderne ud mod paradepladsen. Det tyder på, de må have hørt til blandt byens velhavere.

#### *Kort sagt*

I 1730 havde Tranquebar indenfor bymuren udviklet sig til en europæisk-indisk by, hvoraf 1/4 af arealet dannede et europæisk kvarter og 3/4 et indisk.

Byens topografi er ikke helt klarlagt, missionærernes skitse af bybilledet fra ca. 1730 er det bedste, vi har. Tranquebar havde omkring 3.100 indbyggere, 10% var europæere, 6% indoeuropæere, 9% kristne indere, 64% kaste-indere samt 11% muhamedanere.



Fiskeribebyggelsen på stranden syd for Dansborg i 1968. Disse halm- eller stråhytter afviger formentlig ikke meget fra dem, byens fattigste indere, ifølge "rapporten", beboede i begyndelsen af 1700-tallet. Foto: Hans Gregersen, Sæby. (Handels- og Søfartsmuseet). *A fishing village on the beach south of Dansborg in 1968. These straw huts are probably very similar to the ones lived in by the town's poorest Indians at the beginning of the 18th century, according to the "report". Photo: Hans Gregersen, Sæby. (Danish Maritime Museum).*

I denne europæisk-indiske by var boligstandarden høj, sammenlignet med den indiske befolkning i koloniens landsbyer. Mere end halvdelen af byens boliger var bygget af sten og havde tegltag.

I de europæiske gader var husene grundmurede. I den indiske bydel lå byens ydmygeste huse ude mod kysten og i byens nordlige del.

Kompagniets virksomhed beskæftigede langt de fleste af byens europæere, samt en del indere, ved både administration og handel. Garnisonen var en vigtig institu-

tion i Tranquebar. Kastelets funktion som fæstning betød sikkerhed for byens indbyggere imod uro og nød, skabt af krig og overgreb fra lokale fyrster. Dansborg husede de europæiske soldater, og de indiske soldater boede i barakker i selve byen.

En anden institution, den lutherske mission, med kirke, skoler og trykkeri, var et nyt element i byen.

Handel og håndværk var vigtige næringsveje for den indiske bybefolkning. Byen var koloniens handelscenter, hvilket de 25 indiskejede pakhuse bekræfter. Hvorvidt 24 sellinger betød et tilsvarende antal småfartøjer, fremgår ikke af hustællingen, men byens småskibe var kommunikationsleddet med omverdenen. Det var nemmere at sej-

le langs kysten, end at vandre over land, uanset om man skulle transportere varer mod nord, vest eller syd.

Byens udvikling var tæt forbundet med den europæiske handels udvikling. Handelsaktiviteterne toppede i sidste halvdel af århundredet, med byens indbyggertal på 3.730 i 1790 som periodens højeste. Da kompagniet nedlagde Tranquebar som stabelplads i 1796, ophørte den europæiske handel helt i byen. Europæerne flyttede fra kolonien, inderne ligeså. I 1835 havde byen kun 1979 indbyggere. Den sidste aktive dansker forlod i 1845 byen, da den blev en del af Indien under britisk kolonierredømme.

## Noter.

- <sup>1</sup> Kgl. biblioteks Kortsamling. Ingeniørkorpsets aflevering 1911, XVIII, 3 nr. 7.
- <sup>2</sup> Se Birthe Faarborgs artikel: Trelunds Trankebar-kort 1733. s. 242-270 i ARKIV Særtryk, Tidsskrift for arkivforskning. 3. bind nr. 3 1971.
- <sup>3</sup> Artiklen her er skrevet på baggrund af mit speciale i historie fra April 1990: Tranquebars Bybefolkning 1620-1845. KUA, Specialebiblioteket.
- <sup>4</sup> Rigsarkivet. Danske Kancelli. D 55. Rapport af 16/5 1727.
- <sup>5</sup> "Ostindisk Kompagni. B 4, 1448 nr. 180 - en kopi af fortegnelse over huse i Tranquebar - og nr. 181 - et udateret dokument, der indeholder en statistisk opstilling over erhverv, folk og huse i Tranquebar by og landsbyer. Da de 2 kilder supplerer hinanden, og formentlig er udarbejdet samtidigt, vil jeg referere til dem samlet som: rapporten.

- <sup>6</sup> Jeg har i Rigsarkivet gennemgået arkivalierne fra Ostindisk Kompagni B. 1398, rådets kopibøger over breve til direktionen 1730/31 og 1412a, rådets kopibøger over udgåede breve 1730/31. Der er intet om rapporten. Pakkerne med indkommende breve fra samme periode: nr. 1352 og 1269 med rådets rapportbøger er ikke tilgængelige.
- <sup>7</sup> Det nationalhistoriske Museum, Frederiksborg Slot. A 3775.
- <sup>8</sup> Frederik Vs Atlas, bd. 48, planche 43.
- <sup>9</sup> Rigsarkivet. Kommercekollegiet. Efterladte embedspapirer. Ewald. 2137. VI.A.12.
- <sup>10</sup> Rigsarkivet. Kommercekollegiet. 964-1034.
- <sup>11</sup> De generelle informationer om kasterne i 1700-tallets Sydindien er hentet fra Kathleen Gough: Caste in a Tanjore Village. s. 11-60 i Aspects of Caste in South India, Ceylon and North-West Pakistan. Cambridge Papers in Social Anthropology. No. 2. Ed. by E.R. Leach. Cambridge 1960.

## The Urban Population of Trankebar at the Beginning of the 18th Century

### *Summary*

At the beginning of the 17th century Trankebar was an open Indian trading town on the main sailing route along the east coast of India. In 1620 the ruler of the region presented the town and its upland to the Danish monarch's newly established trading company. The Danes fortified the town with a citadel and bastions, and they manned them with both Indian and European soldiers who were to protect this trading base. During the 17th century many Danes settled with their families in the south-western corner of the town, separated from the Indian section of the population.

At the beginning of the 18th century the part of Trankebar which lay within the town walls had developed into a European-Indian town with a European section comprising 1/4 of the total area and an Indian section comprising 3/4. The topography of the town has not been completely determined. Of two preserved contemporary maps the missionaries' sketch of the town's business topography is the most reliable. Trankebar had a population of around 3,100 of whom 10% were Europeans, 6% were of mixed race, 9% Christian Indians, 64% caste Indians and 11% Mohammedans.

Inside this European-Indian town the standard of housing was high compared to that of the Indian population in the outlying villages of the colony. Over half the dwellings in the town were built of stone and had tiled roofs.

In the European streets the houses were brick-built. In the Indian areas the humblest dwellings were situated out by the coast and in the northern part of town. By far the majority of the Europeans in the town, as well as a large number of the Indians, were engaged in buying and selling or administration for the trading company.

The garrison was an important institution in Trankebar. The castle served as a fortress offering security to the town population in the face of unrest and deprivation caused by war or encroachments from local princes. Dansborg housed the European soldiers while the Indian soldiers lived in barracks in the town itself.

Another institution, the Lutheran Mission, with its church, schools and printing press was a new element in the town.

Commerce and craftsmanship were important means of living for the town's Indian population. The town was the colony's commercial centre, a fact which is confirmed by the presence of 25 Indian-owned warehouses. To what extent the total of 24 sellings also meant a corresponding number of small vessels is not revealed by the house count, but the town's small boats were the chief means of communication with the outside world.

Irrespective of which direction one needed to transport goods - north, west or south - it was still easier to sail along the coast than to make one's way on foot across country.

The development of the town was closely connected with the development of European trade. Commercial activities reached their peak in the last half of the century. The town's population grew to 3730 in 1790, which was its greatest size during this period. When the Company dispensed with Trankebar as a trading centre in 1796, European trade in the town ceased completely. The Europeans moved away from the colony, and the Indians did too. In 1835 the town had a population of only 1979. The last active Dane left the town in 1845 when it became a part of India under British colonial administration.